

PROF. DR. ERDOĞAN TEZİÇ — Sayın Başkan, Sayın dinleyenler, konuşmaya başlamadan önce usuli bir noktaya değinmek istiyorum. Aslında bu usuli nokta esasa ilişkin bir noktadır. Şöyle ki, dün Sayın Bülent Daver konuşması sırasında değindiği konunun bir dinleyici tarafından Anayasa Mahkemesinin gündeminde olan, o bakımdan da görülmekte olan bir davaya ilişkin olarak da fikir beyan edilmemesi üzerinde duruldu. Sayın Bülent Daver bu 'konuya akademik Özgürlük açısından cevap verdi, benim de katıldığım, ancak ben bir Anayasa Hukukçusu olarak daha pozitif bir temelden hareket etmek istiyorum açıklık getirmek için konuya.

Şimdi görülmekte olan bir dava ile ilgili olarak görüşme yapılmaması mahkemeler için öngörülmüş bir Anayasa kuralıdır. Ancak bu sorunun Anayasa Mahkemesi açısından cevaplanabilmesi için Önce Anayasa Mahkemesinin konumunu ortaya koymak gerekiyor. Bir de kanun niteliğindeki işlemin anlamı nedir? İç hukukta. Bu iki noktayı birbirine bağlayarak şu açıklığı getirmek istiyorum.

Bir defa 1982 Anayasasında Anayasa Mahkemesi yüksek mahkemeler arasında gösterilmiş olmasına rağmen Anayasa Mahkemesi bir yüksek mahkeme değildir. Anayasa Mahkemesi bir yüce mahkemedir. Anayasa Mahkemesi bir Anayasal kuruluştur ama, bir mahkeme değildir. Yargıtay gibi, Danıştay gibi, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi gibi bir mahkeme değildir. Anayasa Mahkemesi dikkat edersek 1961 Anayasasından bu yana Türkiye Büyük Millet Meclisinin egemenliği kullanan yegane organ olmaktan çıkarılmasının bir sonucu olarak Türk Anayasa hukukunda yer almıştır. Yani millî egemenlik kullanan organa karşı bir karşı ağırlıktır. Öyle ki Anayasa Mahkemesi, diğer yüksek mahkemelerden farklıdır, çünkü bir alt derece Anayasa Mahkemesi yoktur. Müracaat yoluyla Anayasa Mahkemesine uyuşmazlıkların çözümü gelmez. Anayasa Mahkemesinin mahkeme olarak görevi, istisnaidir. O da Anayasada yer almıştır, Yüce Divan sıfatıyla görev yapması ve parti kapatma davasıdır. Bunun dışında Anayasa Mahkemesi bir Anayasa Kurumudur, ama yüksek mahkeme değildir.

Anayasadaki sistematik konu, bizi bağlamaz. Kurucuların bir sistematik değişiklik yapmaları 1961 Anayasasında dikkat ederseniz yüksek mahkemeler arasında değildir. Yargı içinde ama daha bağımsız bir kuruluştur. Bugün de bağımsızlığını yitirdiği anlamına değil, ama mahkemelerin, daha doğrusu mahkeme manzumesi dışında bir kuruluştur, bu bir.

İkincisi Kanun, alentiyeti olan bir işlemdir. Kanunun oluşması, parlar mentoda açık müzakerelerle, kamuoyundan gelecek tepkiler ve etkilenmeler altında yasa koyucunun belirleyeceği bir veyahut tamamlayacağı bir İşlem olur. Bu bakımdan da, kanuna karşı birtakım tepkiler alınabilir, birtakım övgüler getirilebilir, kamuoyunda canlı bir palamento, kamuoyu arası canlı bir oluşumu vardır kanunun. Onun için de o kanunun Anayasa Mahkemesinde İptal davasına konu olması, o kanun üzerinde dava sırasında da olsa kamuoyundaki tartışmaları, görüşmeleri engelleyecek nitelikte değildir. Görüşülmekte olan davayı etkileyebilecek bir nitelik kazanmaz. Bu noktayı böylece Anayasadan hareket ederek açıklığa kavuşturmak istedim.

Teşekkür ederim.

Usuli nokta biraz fazla usuli oldu, ama esasa ilişkin olduğu için de zorunluymuş, özür dilerim. Şimdi konumuza gelelim.

Parlamento kararı ve kanun; aslında siyahın ikizler gibi bir durumu var. Parlamentonun İki işlemi, İkisini de parlamento yapıyor, ama birbirinden farklı. Bu farklılık nereden kaynaklanıyor ve doğurduğu sonuçlar ne?

Parlamento kararlarının bir tanımını ortaya koymak mümkün değil, değişik konulara yayılabiliyor. Ne bileyim, Meclisin bir kuruluşu saygılarını sunması gibi, ki ikinci cumhuriyet döneminde sık sık Cumhuriyet Senatosunda silahlı kuvvetlere olan bağlılık geleneksel biçimde örneğin gündeme getirilirdi bütçe görüşmeleri sırasında. Ne bileyim, bir yasama dokunulmazlığının kaldırılması, hükümete güven ya da güvensizlik oyu verilmesi ve 82 Anayasalarına göre de, işte sıkıyönetim ilanının onaylanması, ondan sonra kalkınma planlarının onaylanması hep kanun biçiminde değil, fakat karar biçiminde işlem olarak ortaya çıkıyordu. Kanundan farkı ne?

Kanun, genellikle güvenoyu almış hükümetlerin programlarının gerçekleştirme araçlarıdır. O programın siyasi tercihe dayanan hükümet programının gerçekleşmesi, birtakım kanunları zorunlu kılar, gerekli kılar, bunu araştırılması, siyasi tercihlerin hâkim olduğu bir düzenleme alanıdır, tabii Anayasaya uygun olmak koşuluyla. Halbuki, parlamento kararı, Meclisin kendi girişimiyle, kendi İnsiyatifıyla oyladığı bir işlem biçimi. Kimi kamu hukukçuları, hatta bu özelliğinden hareket ederek kanunun karşıtı bir İşlem olarak da tanımlarlar parlamento kararlarını. Fransa,da kamu hukukçuları ki klasik kamu hukukçuları diyoruz günümüzde artık, öğrencilik yıllarmda sık sık İsmi ni duyduğumuz Duql, bir Meclisin oylaması İle ortaya çıkan işlem der.

Tabii bunu söylediği zaman Fransa'da 1875 tarihli anayasa yürürlükte ve iki meclisli bir parlamento söz konusu. İki meclisin oylamasına bağlı değil, meclislerin ayrı ayrı oyladıkları işlemler, ama öyle bir işlemki, devlet başkanının promügasyonuna, ısdarına, bizde eskiden kullanılan, ama şimdi kullanılmıyor, Anayasada yayımlama deniyor, yayımlama, teknik anlamda kanımca doğru bir terim değil, çünkü bir kanunun yürürlüğe girme aşamasında ısdar ve yayımlama diye ayrı iki aşama vardır, bizde bunların ikisi birleştirilerek yayımlama adı altında ortaya konuyor, nitelikleri farklı çünkü ikisinin de, neyse. Şu halde, devlet başkanının imzasına sunulmayan işlem.

Bu bakımdan, parlamento kararının iki, kanuna göre iki olumsuz unsuru, biraz çelişik bir ifade, ama açıklama açısından yarar sağlayabilir düşüncesiyle bunu ortaya koymak gerekiyor. Nedir bu olumsuzluklar, parlamento kararı açısından kanundan farklı olarak?

1. Devlet başkanının ısdarına bağlı olmaması, yayımlanmasına bağlı, olmaması.

2. Çift meclisli bir parlamento sisteminde ikinci meclisin oylamasına sunulmamış, meclisin müstakil veyahut meclislerin müstakil, bağımsız kararları.

Tabii bu açıklama, parlamento kararını biçimsel bir bakış açısına yerleştiriyor, ama parlamento kararının içeriğinden yola çıkarak acaba bir kıstas, bir kriter ortaya koymak gerekmez mi? Tabii gerektir, çünkü içeriği, özü nedir parlamento kararının? Bu bakımdan bir içeriğe ilişkin, ki klasik hukukçuların kullandığı maddi kriter dediğimiz kriteri uyguladığımız zaman parlamento kararının, Meclisin iç hukukuyla ilgili İç İşleriyle ilgili kararlar olduğu söylenir yani parlamento kendi iç işleriyle, iç faaliyetleriyle ilgili konuları ancak bir kararla düzenleyebilir. Bu konu kanunla düzenlenemez. Nedir bizim Anayasamıza göre Meclisin iç işleriyle ilgili konular; İçtüzüğün yapılması, bir karar prosedürüyle gerçekleşir.

Nedir Meclisin başka; Örnek olarak sıralıyorum, hepsini ayrıntılı tek tek saymak istemiyorum vakit almaması İçin ; Meclisin kendini yenilemesi, seçimlerini yenilemesi, ara seçim kararı vermesi; ama, bunun yanı sıra gene bakıyoruz 61 Anayasasında, 82 Anayasasında bazı kararları yalnız Meclis iç hukukunu değil, ama dışı aşan bireyle birtakım yükümlülükler getiren nitelikte, hatta Anayasada ve yasalarda öngörülmüş temel hak ve özgürlükleri ortadan kaldırıncı nitelikte kararlar var, yarı alınan kararlara katılma biçimindeki kararları onaylama, sıkıyönetimi onaylama, gene 82 Anayasasında öngörülen

yeni bir düzenleme biçimi o, olağanüstü halin, ilan edilen olağanüstü halin Bakanlar Kurulu tarafından onaylanması; savaş ilanı, kararlarla, Anayasanın sözü böyle; sonra, Beş Yıllık Kalkınma Planlarının, ki bunlar kanunların bağlı olduğu usul çerçevesinde görüşülüyor, kararla sunuluyor, hatta ikinci cumhuriyet döneminde biraz deyimli maruz görün, hukuk garabeti diyeceğimiz bir durum ortaya çıkıyordu. Plan, her iki mecliste görüşülüyordu, ama Millet Meclisi kararı olarak çıkıyordu, tek bir meclisin kararı olarak çıkıyor. Acaba bunların hepsini böyle bir parlamento karar kategorisine sokacak mıyız; işte bu kıstastan, kriterden yola çıkarak İçeriğine baktığımız zaman, parlamento kararının parlamentonun iç hukukuyla ilgili bir düzenleme ve bununla sınırlı olması, alanının ve bağlayacağı kişilerin kayıtlı olduğunu görüyoruz. O zaman, parlamento kararı ile kanun arasında şöyle bir, siyamli ikizler arasında şöyle bir alış veriş dikkati çekiyor; gene çelişik bir terim kullanacağım, ama hukuk tekniği açısından da zannediyorum özlü bir ifade olacaktır; yasamanın yasamaya karşı yetkisiz olduğu alan, kanunla karar arasındaki ilişki. Ne demek bu? Şu demek ;

Bir defa bizim sistemimizde yasama her konuyu kanunla düzenleyebilir, her konuyu düzenleme kapsamına alabilir. Anayasaya uygun olmak koşuluyla her konu onun düzenleme alanına sokulabilir. Kural o, kaideten, yani o zaman kaideten de dediğimiz bunun istisnası var, nedir; Anayasada bir tek istisna var, o da 82 Anayasasında, Cumhurbaşkanının Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği ancak bir kararnaymeyle düzenlenir. Tabii bu personel atamasıyla ilişkili olduğu için, yürütmenin münhasır alanı da denemez buna, çünkü eninde sonunda bu atamalar da bir bütçe kanununa bağlanacağı için, istisnai bir durum demekle yetinmek gerekecektir. Kural olarak şuhalde, her konuyu yürütmeye karşı sınırlı bir alanı yok, yasamanın yasamaya karşı sınırlı olduğu alanda parlamentonun iç hukukunu bir kanunla düzenleyemez parlamento.

Bu konular muhakkak bir kararlar serisi olan veya dizisi olan içtüzükle düzenlenmesi lazım. Şu halde, Anayasanın kararla düzenlenmesini öngördüğü alana kanun biçiminde bir düzenleme getirildiği zaman, bu işlemin yetki unsuru açısından sakatlığını doğurur, örnek; 18 inci dönem milletvekili seçimlerinin yapılması, hatırlayacağınız gibi, değişik bir usulle, Meclisin kararına bağlı olmaksızın kanunla yapıldı, kanunla öngörüldü seçim yenilenmesi adeta. Meclis bunu yapabilir miydi, deminki açıklamalarımız çerçevesi içinde?

Anayasa Mahkemesi de verdiği kararında, o tarihlerde, dediki, yasama organı her konuyu kanunla düzenleyebilir, kararlarla olacak konuyu da kanunla düzenleyebilir; Anayasaya da aykırı bulmamıştı,

ama demin söylediğim noktaya bağlanırsak, yasamanın yasamaya karşı yetkisiz olduğu alan İç hukuk alanıdır parlamentonun. Seçim yenileme kararı ne tür bir İşlemdir, buna oto disolüsyon ya da Meclisin kendi kendini feshi, fesihle seçimleri yenileme arasında tabii birtakım farklılıklar var, bunun üzerine girmiyorum şimdilik, seçim, kendi kendini seçimi yenilemesi kararı, bizim millî mücadeleden beri Anayasa hukukumuzun bir çeşit geelneksel hükmü olarak 21, 24, 61 ve 82 anayasalarımızda yer almış ve 61 ile 82 anayasasındaki farklılığı şu açıdan da belirgin; hem Meclisin kendi bünyesinde sahip olduğu bir seçim yenileme kararı var, bir de yürütme kanalından işitilecek koşullar gerçekleştiği takdirde devlet başkanı aracılığıyla gerçekleştirilecek bir seçimi yenileme mekanizması var. Meclisin kendi kendini yeniliyebilmesinin temelinde yatan düşünce meclis kendi iç bünyesindeki dalgalanmalar yada çalışmaların aksadığı kanısına varırsa yürütmenin girişimi sözkonusu olmaksızın kendi kendini yenileyebilir. ama yenileme kararını da başkaca bir organın, makamın müdahalesi söz konusu olmaksızın gerçekleştirebilmelidir, tebeddüde yatan düşünce budur. Bunu bir kanun biçimine dönüştürdüğümüz zaman ne sakıncası var? Şu sakıncası var; bir defa hem Meclisin kendi İç bünyesindeki serbest iradesini başka bir organın müdahalesine sunmuş oluyorsunuz. Kimin müdahalesine? Devlet başkanının müdahalesine. Olaki devlet başkanı hem Meclisin kanun biçiminde kendi kendini yenileme İradesini karşısında, kanun bana yayımlanmak üzere geldiği için geri çeviriyorum dediği takdirde ne olabilir? Şu olur; bir defa ortaya hiç beklenmedik bir biçimde ve Anayasanın da öngörmediği bir biçimde Devlet Başkanıyla Meclis sürtüşmesi ortaya çıkar. Sahip olduğu özerk İradesini, kendi kendine kısıtladığı zaman Meclis, bir başka makamın katılmasına kapıları açtığı zaman, Devlet Başkanından gelecek müdahale, bu kendi kendini seçim yenilemenin anlamsızlığını ortaya çıkarır. Kaldığı, Anayasa koyucunun amacı bu değildir, böyle olsaydı, bunu zaten kanunla yapmayı öngörürdü, ama o zaman da Devlet Başkanı eliyle de seçimlerin yenilenmesi prosedürüne yer vermezdi. Halbuki ne var Anayasada? Koşullar gerçekleştiği zaman Devlet Başkanı seçimlerin yenilenmesine karar verebiliyor. Bu iki İşlem yahut iki seçim yenileme prosedürü birbirinden tamamen bağımsızdır, her ikisi de kararla, ama biri Parlamento kararı İle Ötekide yürütmenin kararı ile gerçekleşebilecek bir husustur. Yoksa kanunla düzenlenemez. Kanunla düzenlediği zaman başka bir konu daha gündeme geliyor. Anayasa Mahkemesi'nin kararlarında rastlamadığım, muhalefet şerhlerinde de değinilmeyen bir nokta var. Asıl önemlisi, Anayasa'nın 7 nci maddesinde öngörülen yetkinin devredilmezliği ilkesi. Yasama Organı, sahip olduğu yetkiyi başka bir ma-

kama veremez. Devrettiği zamanda hem yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesine aykırı olur hem de bu oluşan işlemi yetki unsuru açısından sakat duruma getirir.

Bunun bir tersi de söz konusu olabilir. Kanunla düzenlenecek bir alanı kararla da düzenleyemez Meclis. Bireylere birtakım yükümlülükler getiren, onlara birtakım vecibeler, haklar doğurucu işlem türü İse bunu kararla da yapamaz. Burada örnek yine şu sırada gündemde olan bir konu, onun için usulü sorunu başta ortaya koymak istedim. Şu sırada 3420 sayılı Mahallî Seçimlere İlişkin kanun var 31 Mart 1988 tarihli. Bu Kanunun bir maddesi, ■Seçimlerin Ekim ayının hangi pazar günü yapılacağını Parlamento kararına* bırakıyor. Anayasa'nın 127 nci maddesi, Mahallî Seçimlerin beş yılda bir yapılacağını öngörüyor. Bu beş yıllık sürenin Anayasa'ya aykırı olup, olmadığı konusunda bir tartışmaya gerek yok; çünkü, Anayasa'da öngörülen süreyi Kanunla kısaltmak hukuken mümkün değil bir defa hatta böyle bir sakatlık, ayanbeyan sakatlık daha İleri giderek yazarlar tarafından yoklukla malul diye değerlendirilir. Bu süre Anayasa'nın 11 inci maddesindeki üstünlük ilkesi karşısında tartışmasız geçerli olamaz, üç aydı, beş gündü, altı ay önceydi gibi tartışmaları bir kenara bırakarak bu süre mutlaklıktır, kesindir. Beş yılHfk süre üzerinde kanunla bir düzenleme yapılamaz bir. Onu geçiyorum.

İkincisi, 127 nci madde Mahallî İdarelerin seçiminde Anayasa'nın 67 nci maddesine atıf yapıyor. Nedir Anayasa'nın 67 nci maddesi? Seçme ve seçilme hakkının kanunla düzenleneceğini öngörmektedir. Şu halde gerek seçim günü, gerekse seçime ilişkin bütün düzenlemelerin bir kanunla yapılması gerekecektir. Yoksa Parlatmentonun vereceği bir kararla seçim gününün saptanması Anayasa'nın öngördüğü düzenleme karşısında sakat bir işlem ortaya çıkarır. Bu da yine yetki unsuru açısından sakat bir İşlemlle bizi karşı karşıya bırakır.

Parlatmentonun bu İç çalışmalarının kanunla düzenlenmemesi konusunu kısaca kaba hatları ile ortaya koyduktan sonra asıl üzerinde durmak istediğim konu Parlatmentonun dışa dönük kararları açısından önem taşıyor. Parlatmentonun dışa dönük kararları neler? Örnek olarak demin değindiğim sıkıyönetim ilanının onaylanması, savaş halinin onaylanması, Cumhurbaşkanı'nın seçimi, hükümete güven oyu verip, vermeme konusu ki, —bunlar Parlatmento'nun İç hukukunu aşan konular—. Bir de Yüce Divana sevk bakanların ya da Cumhurbaşkanı'nı Bunlardan hükümetle olan İlişkiler siyasi sonuçları doğuran kararlardır; güven ya da güvensizlik oylaması hükümetin görevde kalıp kalmamasına bağlı olarak çözülür. Yüce Divana sevk karar-

lan yargısal kovuşturmayaya başlangıç teşkil ederler, ama ötekiler kalkınma planının onaylanması, sıkıyönetimin kararla onaylanması gibi işlemler özüne baktığımız zaman birer parlamento kararı olarak nitelendirilemeyecek işlemler. Bu işlemler dışa dönüklüğü bir, İkinci de bireylere getirdiği yen birtakım gümrükler karşısında ancak birer kanunla yapılması gereken işlemler. Her ne kadar Anayasamız, karar diyorsa da, bu kararı Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin genel olarak yetkilerini kullanması formülünden hareket edersek, hepsinin kanun biçiminde yapılması gerekmektedir. Nitekim kanuncu niteliği ağır basan Fransa'daki üçüncü ve dördüncü cumhuriyet anayasa düzenlerinde, yani 1875-1946 Anayasa düzenlerinde savaş İlam, sıkıyönetim ilanı ve Etadürjans dedikleri 1955'te ceza olayları nedeniyle çıkarılan kanunda hep bunların Meclis tarafından birer kanunla ilan edilmesi öngörülmüştür. 1970 yılında, hatırlayacaksınız, Danıştay, sıkıyönetim ilanı kararını denetlemekten kaçınmıştı, görev alanına girmediği gerekçesiyle ve hatırlayacağınız gibi kararda şöyle bir ifade kullanılmıştı: «Bakanlar Kurulunun ilan etmiş olduğu sıkıyönetim Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanmakla kanuna dönüşür. Bu bakımdan da bu benim görev alanıma girmez» gerekçesiyle denetlemekten çekinmişti. Tabî burada bir hukuki nokta var. İşlemin sıkıyönetim olsun, olağanüstü hal ilan işlemi olsun biraz şart tasarruftur, idarî hukukundaki söyleyişle «koşul işlem- dediğimiz işlem türüdür, yani bireyleri bir statüden alıp mevcut belli bir statüye yerleştiren işlemlerdir. Ve bağımsız varlığını sürdürür. Parlatmentonun onayına rağmen ortada İki ayrı işlem vardır, yani yürütmenin işlemi, İşlevsel açıdan, fonksiyonel açıdan bir yürütme işlemi olan bu işlemler yasama meclisine sunulmakla yasama işlemine dönüşmezler. Bu bakımdan bunların yasal niteliği, kanun niteliği Türkiye Büyük Millet Meclisi kararlarının Parlamento kararları kriterine vurduğumuz zaman açıkça ortada. Ancak, Anayasa Mahkemesi de, o tarihlerde açılan bir dava üzerine sıkıyönetim onama kararının iptali için açılan davada, iptal davasında bu kararın bir içtüzük niteliğinde olmadığı, kanun niteliğinde olmadığı ve Anayasa Mahkemesinin de görev alanına girmediği sonucuna vararak iptal istemini reddetmiştir. Tabî aradan geçen zaman hukuk kalıplarına başka bir anlam verebildiği gibi, içtihatların da değişmesine yol açabilir. Hukuk statik bir disiplin değildir. Hukukta tıpkı nisan gibi yaşayan, gelişen bir içeriği vardır hukuk kurullarının da. Bu yaşayan hukuka da damgasını vuran mahkeme içtihatlarıdır. Zaman içinde nitekim yüksek mahkemelerin ülkemizde olduğu gibi başkaca ülkelerde de içtihatlarını değiştirdiklerini görüyoruz. Bu gelişmenin, değişimin kaçınılmaz sonuçlarıdır. Bugün tekrar bu konuyu gündeme getirir-

ken, hep geleceğe bakarak, gelecekteki endişeleri düşünerek tekrar bir çeşit Fransız'ların söyleyişi ile eski şarapları yeni şişelere koyuncasına tazelemenin şu anlamı var. Bir defa gelecekte —temenni edilmez tabî— bir sıkıyönetim ortamının tekrar olması ama, dörtte üçlük zaman dilimini düşündüğümüzde endişeleri bugünden sergi* lemekte yarar var sanırım. Böyle bir sorun gündeme geldiğinde bir Parlamento onay kararı gündeme geldiğinde Anayasa Mahkeme'miz kendi içtihatlarından yola çıkarak, emsal, örnek içtihatlarından yola çıkarak içtihatını bu konudaki içtihatını tekrar gözden geçirme imkânına her zaman kavuşabilir. Nedir bunlar/ Bir defa Anayasa Mahkemesi, hatırlayacaksınız daha ilk yıllarında Parlamentonun almış olduğu bazı kararları içtüzük niteliğinde görerek, denetleme kapsamına almıştı, yani şunu diyordu Anayasa Mahkemesi : Ben, bana sunulan işlemin şu veya bu adı taşıması ile bağlı değilim, onun niteliğine, içeriğine bakarım. Eğer işlem bir içtüzük niteliğinde ise adı karar da olsa, ben bunu denetleme kapsamına alırım diyerek o işlemi denetleyebilin İşti. Yine başka bir Örnek, hatırlayacaksınız milletvekili maaşlarının artırılması bir yorum kararı yolu ile karar biçiminde gerçekleştirilmek istendi 1970'li yıllarda. Anayasa Mahkememiz yine «bu işlemin İptali için açılan davada ortada bir karar vardır, ama bu kararın özü, niteliği ancak bir kanunla düzenlenmesi gereken niteliktedir» diyerek onu da kanun niteliğinde görmüş ve denetleme kapsamına alarak iptal edebilmişti.

Bunun gibi üzerinde Türkiye'de sayın değerli meslektaşım Turgut Tan'ın, benim de doçentlik çalışmalarım da durduğum bir konu vardı, plan belgelerinin onaylanması. Bugün planlı, kalkınma planları sistemini benimsemiş batı ülkelerinde de plan daima ek bir kanunla onaylanır. Bu da tıpkı bütçe kanununda olduğu gibi planın muhtevası tabî kanun maddeleri gibi yazılmış olmayabilir ama, ona yasama ile yürütmenin sorumluluğunu birlikte üstlenecekleri bir kanun biçimi vermek gerekmektedir. Şu açıdan da, bu planın uygulanmasında yapılacak birtakım düzenleyici işlemlerin bizim sistemimize göre yasal dayanağı olması lazım. Birtakım tüzükler, yönetmelikler veyahut İdar, düzenleyici işlemlerin yapılmasının yasal dayanağı bir karar olamaz; ancak olsa olsa bir kanun olabilir.

Anayasa Mahkemesi, bu tip sorunlar önüne geldiğinde bunların niteliğini belirttiği zaman belki yasama organının gelecekteki düzenlemeleri de bu yönde değişmeye uğrayabilecektir. Tabî bunu dediğim zaman hemen şöyle bir soru akla gelebilir : Anayasa Mahkemesi yasama organına direktif veremez. Evet, Anayasa Mahkemesi yasama organına direktif veremez, ama Anayasa Mahkemesinin başlıca

görevlerinden biri de, Anayasa'nın sözünü söyletmektir hatta anayasal an il zaman içinde okunabilmesi, deyiminin kamu hukukunda teknik bir anlamı vardır, daha doğrusu yorumlayarak anlam kazanabilmesi mahkeme içtihatları ile büyük ölçüde gerçekleşir. Türkiye-de de Anayasa yargılamasının işlevlerinden biri Anayasanın sözünü söyletmenin yanı sıra, Anayasa'nın okunabilmesindeki büyük işlevidir.

Teşekkür ederim sabırla dinlediğiniz için. (Alkışlar)